

Älskade museum

**Svenska kulturhistoriska museer som
kulturproducenter och samhällsbyggare**

Charlotte Hyltén-Cavallius & Fredrik Svanberg

Innehåll

Förord	9
1. Kärleken till museer	11
Ett museiälskande folk	11
Bokens upplägg och tre huvudfrågor	18
Museer och mångfald	19
Hur museer skapar samhälle genom representation	22
Några centrala begrepp	25
Utställningar som utgångspunkt	26
2. Museer, nationalism och ultranationalism	27
Svenskfientlig propaganda på Historiska museet	27
Nationalism, historiebruk, ultranationalism	29
Historiebruket i Nazityskland	40
Kulmen på den svenska nationalismen	44
Kulturarv mot mångfald på nätet	50
Nationellt, ultranationellt och museer	68
3. Utställd religion – religiösa kulturarv på svenska museer	79
Museer – vår tids tempel?	81
Religionsmuseer och religiösa kulturarv	84
Det finns inget i våra samlingar! Eller: Det blev för svårt	86
Att ställa ut islam	97
Att ställa ut buddhism och hinduism	110
Att ställa ut katolicism	120
Det kyrkliga kulturarvet	132
Avslutning och slutsatser	135

4. Vem är museet?	137
Människor på museum	137
Vilka människor är historien och kulturarvet?	138
Kunskapsläge och frågor	146
Människor i kulturhistoriska utställningar	151
Avslutande diskussion och slutsatser	172
5. Älskade museum	179
Museophilia	179
Bokens viktigaste resultat	181
Museikärleken och museigörandet i framtiden	185
Noter	189
Källor och litteratur	191
Appendix	205
1. Genomgång av nätforum	205
2. Undersökning av utställd religion	207
3. Undersökningen ”Vem är museet”	211
Om författarna	213

Förord

Boken *Älskade museum* har kommit till som ett resultat av undersökningar som vi haft möjlighet att göra inom projektet ”Museer bortom homogeniteten”. Projektet var ett samarbete mellan Historiska museet och Mångkulturellt centrum 2013–2015 och finansierades av Statens kulturråd. Arbetet med projektet var under dess första tid en del av en större samverkan inom paraplyprojektet ”Norm, nation och kultur” som bedrevs med Örebro läns museum som huvudman. Vi är tacksamma över att Kulturrådet valde att finansiera forskningsarbetet. För vår del har det inneburit en möjlighet att fördjupa oss i frågor som vi länge har intresserat oss för.

Inom samarbetet med ”Norm, nation och kultur” presenterades resonemang och delresultat från projektet vid en serie konferenser kallade Att störa homogenitet. Samverkan med Norm, nation och kultur avslutades hösten 2014. Våra respektive artiklar i boken *Att störa homogenitet* (red. Anna Furumark, Nordic Academic Press 2013) var tidiga utlöpare av projektarbetet. Vi har även presenterat olika preliminära resultat från projektet vid MR-dagarna i Umeå 2014 samt vid Museernas vårmöte i Sigtuna 2015. Ett stort tack till Nina Edström som deltog i arbetet vid dessa tillfällen. Vi deltog också med en gemensam presentation vid den 33:e nordiska konferensen för etnologi och folklöre i Köpenhamn. En presentation på engelska av projektet kommer under 2016 i den internationella museitidskriften *Museum Worlds*.

Kapitlet om nationalism samt kapitlet ”Vem är museet?” har skrivits av Fredrik Svanberg, kapitlet om utställd religion av Charlotte Hyltén-Cavallius. Det inledande och avslutande kapitlet har

vi skrivit tillsammans. Texterna har lästs och kommenterats i manus av vår referensgrupp, som består av Mattias Gardell, Lotten Gustafsson Reinius, Tobias Harding, Heléne Lööw och Oscar Pripp, för vilket vi är mycket tacksamma. Tack även till Maria Jansén, Kent Andersson, Niclas Sennerteg, Nina Edström och Sverker Hyltén-Cavallius för kommentarer på manus. De kvarvarande misstagen är såklart våra egna.

1. Kärleken till museer

Ett museiälskande folk

”Svenskarna är ett museiälskande folk”, säger kulturspanaren Emma på radio P4 i Kalmar. Hon stödjer sig på en stor undersökning från 2013 som visar att 56 procent av svenskarna går på museum när de är utomlands. Hemma i Sverige hade drygt hälften besökt ett museum under senaste året och mer än en tredjedel hade gått på museum flera gånger. Officiell statistik visar att det gjordes nära 25 miljoner besök på svenska museer under 2014 (Myndigheten för kulturanalys 2015). Museerna har många fler årliga besök än Allsvenskan, Globen och Melodifestivalen tillsammans. Varför? Emma menar att svenskarna har fått med sig ett folkbildningsideal i bagaget: ”Vi vill göra något värdefullt av tiden och då passar man på att gå till ett ställe där man kan lära sig saker samtidigt som man umgås.” Flest besök har de stora museerna i Stockholm. Kring Kalmar går folk förutom på länsmuseum och konstmuseum också på Störlinge lantbruks- och motormuseum, Bergkvara Sjöfartsmuseum, James Bond-museet i Nybro, Virserums konsthall, Psykiatriska museet i Västervik, Ölands fjärilmuseum, Sopbils- och industrimuseet i Blomstermåla och Hönsalottas luffarmuseum.¹

Kärleken till museer får många svenskar att skapa sina egna. Tusentals små museer om allt från gamla bilar till James Bond och fjärilar drivs av privatpersoner som öppnat dem själva. Den som vill lägga ner ett museum får räkna med hårt motstånd. En webbsökning på frasen ”rädda museet” i december 2015 ger träffar på individer och grupper som vill rädda Vilhelmina museum, Saab-

museet i Trollhättan, Alingsås museum, Gustavsbergs porslinsmuseum och Biologiska museet i Örebro. Museer spelar roll i landet Sverige. Många besöker dem och många bryr sig mycket om dem. Sverige har en stark museikultur.

Men vad är ett museum? Den internationella museiorganisationen ICOM har tagit fram den mest allmänt vedertagna definitionen:

A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.²

Definitionen betonar att museer ska vara icke-vinstdrivande, vara öppna för allmänheten och ta hand om mänsklighetens kulturarv. Ett museum är något mer än till exempel rätt och slätt en utställningshall med godtyckligt innehåll. Definitionen säger att museer gör något mer än att bara ta hand om, förvalta och magasinera kulturarv: ett museum kan inte bara vara ett föremålmagasin. Museer ställer inte bara ut saker och förvaltar inte bara samlade föremål, även om detta är viktiga delar av deras verksamhet. De förutsätts också forska om kulturarvet och förmedla det även på andra sätt än i utställningar. En sista viktig punkt är att museiverksamheten har syftet att vara till nytta för samhället och dess utveckling.

Museer är komplexa institutioner där det gäller att få ihop alla dessa saker: de förvaltande delarna – att ta hand om samlingar – och de utåtriktade och tolkande delarna – forskning, kommunikation och utställningar. Verksamheten ska också vara till samhällsnytta och leda till samhällsutveckling, vilket kräver en djup förståelse för hur de komplexa museiprocesserna tillsammans ska bli bra verksamhet. Att vi som besöker museerna och de som arbetar med dem känner kärlek till museer leder till att vi vill ha många museer, vi vill veta att kulturarv förvaltas på bästa sätt och vi vill uppleva bra och spännande utställningar.

Men kärleken är inte okomplicerad, särskilt inte när det gäller tanken om museernas samhällsnytta. Det offentliga Sverige tycker

också mycket om museer, och staten såväl som kommuner och län har grundat en lång rad museer och haft starka samhällsnyttiga ambitioner med dem. Museerna är ofta tänkta att stärka olika identiteter eller kollektiva minneskulturer, att lyfta olika platser som besöksmål eller att bearbeta andra angelägna samhällsfrågor. När det offentliga tar på sig ett samhällsansvar att förvalta och presentera kulturarv och historia som tillhör alla väcks många frågor. Hur blir den offentliga museikulturen tillgänglig och samhällsnyttig för alla? Är museerna i praktiken till för alla medborgare eller bara vissa? Samlar museerna på sig alla människors kultur och gör kulturarv av den, eller bara vissas? Hur presenteras samhällets och olika individers historia? Vem är det som berättar vems historia på museerna?

Museiforskningen tar dessa frågor om våra offentliga museer på stort allvar och ser museerna som aktiva producenter av kollektiv kultur. Genom sina urval och presentationer av föremål och berättelser bidrar museer till att skapa samhällskultur (till exempel Message 2006; Hooper-Greenhill 2007; Aronsson & Elgenius 2015; Macdonald & Rees Leahy 2015). Men saken är att olika slags urval och berättande bidrar till att skapa olika slags kultur och olika slags kollektiv sammanhållning. I förlängningen bidrar museerna till olika slags samhällen. Mänskliga gemenskaper kan se helt olika ut: vara mer eller mindre inneslutande eller uteslutande, mer eller mindre benägna att kräva en likartad kultur av sina medlemmar och bygga kollektiva identiteter på väldigt olika saker. Ett nyligen avslutat stort europeiskt projekt om nationella museer, EUNAMUS, kom till resultatet att i varje fall de stora, nationella museerna i hög grad bidrar till att skapa och förhandla ett slags "kulturella konstitutioner" i Europas länder.³ Museer är i hög grad samhällsskapande institutioner.

Offentliga museer har makt att ge inflytelserika svar på stora frågor om identitet, kultur och historia som berör många människor. Vilka är vi och var kommer vi ifrån? Har vi en gemensam kultur och hur ser den i så fall ut? Idealiserar och normerar museerna vissa kulturformer och traditioner men glömmer bort andra? Har vi en gemensam historia och hur ser den i så fall ut? Hur ser det ofta tänkta och föreställda men i praktiken svårfångade gemen-

samma kulturarvet ut? Dessa frågor kan ställas alldeles oavsett om ”vi” är Europa, nationen, en minoritetsgrupp, en subkultur, en kommun eller en lokal förening.

Den som väljer vilka föremål som ska samlas och vilka berättelser som ska förmedlas i utställningar ger uttalat eller underförstått svar på frågor som dessa och tar samtidigt på sig en makt att ringa in vilka människor som får vara med i ”vi:et”, vad som ska anses vara vår autentiska kultur och historia och därmed också vad och vilka som inte är vi. Konsekvensen av väljandet och iscensättandet av urvalen blir ett skapande och omskapande av kollektiva normer, ett kulturellt inneslutande och uteslutande samt en pågående kulturell sortering och värdering av olika människor, berättelser, historiska händelser och kulturformer. Vad som samlas och iscensätts som ”vårt kulturarv” är avgörande för vilka människor som ryms i ”vi”. I detta ligger den mjuka makt museerna har som en långsamt verkande medieform och häri ligger också museikärlekens dilemman.

Hur det började

När och hur uppstod museikulturen i Sverige? Det beror på vad man menar. I den kungliga skattkammaren kanske, eller i 1600-talets kuriosakabinett hos överklassen. Eller i tidiga vetenskapliga samlingar vid universiteten i Uppsala och Lund. Alla dessa tidiga samlingar var dock mer eller mindre privata. Visst kunde de vara utställda på ett museiliknande sätt och ibland i byggnader eller rum som var avsedda för ändamålet, men de visades upp för en ytterst begränsad publik: adeln, högre ämbetsmän, prästerskapet, lärda män eller ett fåtal studenter. Att många människor och även människor som inte var överklass eller övre medelklass kunde gå på museum var ett 1800-talsfenomen i Sverige och i resten av Europa. En offentlig och för första gången verkligt publik museikultur växte i Sverige fram under första halvan av 1800-talet. Dess tydligaste stora manifestation, för övrigt den mest betydelsefulla museihändelsen i Sveriges historia, var invigningen av Nationalmuseum i Stockholm för 150 år sedan 1866. Det nya museet var ett slags kulturellt, konstnärligt och historiskt universalmuseum och

tänkt som en nationell märkesinstitution som skulle understödja olika idéer om det svenska.

Nationalmuseum ligger på Blasieholmen på andra sidan vattnet från Kungliga slottet och dess rikt utsmyckade huvudfasad mäter sig med slottets. Medan Riksdagshuset och Operan ligger i slottets skugga bildas istället en dynamik mellan slottet och museet, de nästan tävlar med varandra. Nationalmuseums glans är en konsekvens av den omsorg och de mycket omfattande resurser som lades på skapandet av museet inför invigningen. Huset var ett av sin tids mest påkostade byggnadsverk, tog tolv år att färdigställa och ritades av den preussiske stjärnarkitekten Friedrich August Stüler som även ritat det berömda Neues Museum i Berlin. Allt detta säger något om museets nationella betydelse.

När Nationalmuseum öppnade som det första riktigt stora publika museet i Sverige 1866 var tanken att det skulle förädla svenskarna. Överallt i Europa vid den här tiden var stora nationella museer verktyg i skapandet av moderna nationer. Nationsbyggarnas kärlek till museer var grundad i deras vilja att samla och medvetandegöra nationellt avgränsade folk med hjälp av kultur. Det räckte inte att skapa nationer, det behövdes också ett nationellt tänkande. En föreställning om nationsmedlemmarnas gemenskap byggd på kultur och historia skulle etableras.

Olika grupper i riksdagen och de ämneskunniga företrädarna för de olika museisamlingar som skulle in i Nationalmuseum hade något olika motiv. De förra såg museet i första hand som en manifestation och nationalsymbol, de senare lyfte fram vikten av bildning och konst. Några riksdagsledamöter resonerade kring nyttan av att museet skulle öka människors välmående och därigenom stödja industrins utveckling och produktion.⁴ Diskussionerna och besluten som ledde fram till Nationalmuseum var starten för en statlig kulturpolitik i Sverige (Widén 2011:894).

Nationalmuseum i Stockholm invigdes av kronprins Oscar fredagen den 15 juni 1866. Först invigde han konstutställningarna högst upp i huset, sedan gick han ner i Historiska museet och Kungliga myntkabinettet på bottenvåningen.⁵ Innanför ekportarna i det nya Nationalmuseum mötte besökaren vid invigningen allra först två kolossalstatyer av Oden och Tor samt en något mindre

Figur 1. Trappuppgången i det nyinvigda Nationalmuseum i Stockholm 1866. På bilden syns den stora vita marmortrappan, kolossalstatyerna av Oden och Tor samt statyn av Balder på avsatsen en trappa upp. Mellan Oden och Tor skymtar ingången till Historiska museets utställningar i bottenvåningen. Publiken, som avbildas i exklusiva kläder, säger kanske något om museets huvudmålgrupp i socialt avseende, men lägg också märke till paret i folkdräkter som beundrar Tor: museet skulle vara till för alla. Bild ur *Ny illustrerad tidning* 20 oktober 1866. Originalteckning av O. A. Mankell, figurer av G. Janet.

staty av Balder i den monumentala trapphallen (figur 1). Statyerna var ett uttryck för det tidiga 1800-talets vurm för det fornnordiska och idén om ett gemensamt nationellt arv i den nordiska mytologin. Oden och Tor vaktade på var sin sida om ingången och satte tonen för ett besök i Historiska museets arkeologiska utställning som då låg i Nationalmuseums bottenvåning. Där fanns tusentals små föremål från stenålder, bronsålder och järnålder utställda i långa rader i stora glasmontrar. Besökaren vandrade genom tidsperioderna och skulle genom att följa de oändliga serierna av långsamt skiftande föremål få en bild av svenskarnas tänkta evolution som ett folk (Nationalmuseum 1866 finns beskrivet i en guidebok, Rydberg 1866).

Utställningskonceptet i Nationalmuseums bottenvåning har i internationell forskning kallats den evolutionära vandringen (*the evolutionary walk*, Bennett 2004). Besökaren började i stenåldern och vandrade ända fram till 1800-talet. I de första guideböckerna till museet står det att syftet med vandringen var att de svenska besökarna skulle lära känna sig själva bättre och att ”utbilda” sin svenskhet, som det hette. Den svenskhet besökaren lärde känna var i sin kärna en mycket speciell idé om det svenska, som idag snarast skulle kallas en ultranationell tanke om att det svenska, folket såväl som kulturen, vuxit fram ur myllan inom landets moderna gränser och långsamt avlats fram genom släktled efter släktled sedan stenåldern. Denna idé gör forntidens många folk och kulturer, med sina olika identiteter och självuppfattningar, till ”svenska” förfäder långt innan någon kommit på namnet Sverige, och den osynliggör historiska och samtida minoriteter, andra kollektiva identiteter än den sentida nationella samt människors och kulturformers rörelser på tvärs med sentida kartgränser. Den som invandrat till landet ställs utanför den historiskt och genealogiskt definierade svenskheten. Nationalistiska historieuppfattningar återkommer vi till i nästa kapitel, poängen här är att 1800-talets nationsbyggande och folkfostrande utbildning i svenskhet i praktiken kunde fungera människosortande, inneslutande och uteslutande.

Nationalmuseum var som helhet en slags nationell kulturskapare inriktad på att förädla folket, till gagn för samhället. Längst ner i byggnaden låg Historiska museet, där historien började då ”nordens invånare voro vildar”. På mellenvåningen fanns vid öppnan-

det en stor klassisk skulptursamling, konstnärliga teckningar och Livrustkammarens vapensamlingar. Längst upp fanns den klassiska målerikonsten. Högst upp fanns vid invigningen också våra ”stolta segerminnen”, det vill säga Riddarholmskyrkans omfattande samling av fanor tagna som troféer från fiender i stormakts-tidens krig. I denna organisation av byggnaden speglas en större idé: det forntida och okultiverade längst ner, den något mer kultiverade skulpturkonsten och vapensamlingen i mitten och den ädlaste kulturyttringen, den klassiska konsten, högst upp, tillsammans med rikets troféer (Rydberg 1866). Den tänkt uppbyggliga evolutionära vandringen genom Historiska museet kunde börja i det vilda och fortsätta uppåt i byggnaden, in i den höga konsten och minnena av segrar iscensatta som ”våra”. Nationalmuseum skapades av en museiälskande samhällselit med en folkförädlade ambition.

Bokens upplägg och tre huvudfrågor

Den här boken handlar om museernas roll som kulturskapare och samhällsbyggare. Museer är samhällsinstitutioner som skapar, förvaltar och ställer ut kulturarv. De statliga museerna bidrar också till att förverkliga kulturpolitiken och dess idé om samhällsnytta, däribland alla människors rätt till delaktighet och i förlängningen synlighet. Att arbeta för detta mål är ett sätt för museerna att göra demokratipolitik och att verka i de mänskliga rättigheternas anda. Museerna är samhällsaktörer och som sådana ska de vara relevanta för samhället och för de människor som bor i landet.

Älskade museum bygger på och vill ge en introduktion till ny forskning och kulturvetenskapliga perspektiv, och detta första kapitel går igenom några av bokens grunder. I vart och ett av de kommande tre kapitlen diskuterar vi en övergripande fråga om museer i Sverige:

- Hur förhåller sig museerna till frågor om nationalism och ultranationalism?
- Hur arbetar museerna med frågor om religion?
- Vilka människor synliggörs i museernas utställningar?

Kapitlen är undersökande och bygger på empiriska studier av utställningar, sammanhang på internet och på intervjuer och samtal med medarbetare vid museer. Det femte och sista kapitlet är summerande och avslutande.

Museer och mångfald

Sverige är ett mångfaldssamhälle. Landet och dess människor kännetecknas av en stor variation i ursprung, livsstilar och kulturformer. I Sverige råder lagskyddad religionsfrihet, yttrandefrihet och skydd mot diskriminering för kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning och ålder.⁶ Den svenska minoritetslagstiftningen omfattar samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och innebär ett skydd av språk och kultur samt rätten till information och delaktighet i frågor som berör minoriteten.⁷ Den svenska mångfald som beskrivs i bland annat dessa lagar är inte i första hand en ideologi utan primärt det faktiska tillstånd som präglar samhället.

Mångfalden är också ett historiskt faktum. Vem vet hur stenålderns och bronsålderns många olika grupper och "kulturer" i Skandinavien identifierade sig? Att många människor redan då var rörliga och flyttade över stora områden är välkänt, liksom att de levde på kulturellt sett väldigt olika sätt, vilka också förändrades genomgripande över tid. Från järnåldern och vikingatiden är många grupper, identiteter och folkslag kända. Flera av dagens erkända minoritetsgrupper och religioner har länge levt i de områden som relativt nyligen blev kända som Sverige, och så vidare.

Om museerna i Sverige har den normerande och kulturellt påverkande roll som museiforskningen säger, stöder och bidrar de till den samhällskultur som mångfaldssamhället behöver? Samlar de på och berättar de om det svenska i alla dess uttryck och all dess mångfald? Eller står de för snäva normer om det svenska och en inskränkt idealkultur, som kanske har gått i arv från en äldre tids museiverksamhet?

En rad undersökningar under det senaste decenniet har pekat på att museernas mångfaldsarbete behöver utvecklas. Mångkulturellt

centrum genomförde 2005 studien *Tid för mångfald* (Pripp, Plisch & Printz Werner 2005) och 2011 kom den uppföljande *Osmos. Inkluderingsprocesser i kulturlivet*, som belyste kulturinstitutionernas arbete med etnisk och kulturell mångfald samt effekterna av mångkulturåret 2006 (Edström & Hyltén-Cavallius 2011). Bland annat framkom det att de intervjuade inom kultursektorn upplevde det som svårt att förena arbetet med det nationella kulturarvet som det ser ut idag med att samtidigt verka för etnisk och kulturell mångfald (Edström & Hyltén-Cavallius 2011; Pripp, Plisch & Printz Werner 2005). Enligt en rapport från Riksutställningar 2014 speglar museerna inte ”den etniska, sociala, socioekonomiska eller kulturella mångfalden i Sverige”. Lösningen anges vara att komplettera museernas innehåll med ”en mångfald berättelser” och kunskap från människor som inte tidigare inkluderats (Riksutställningar 2014:12, 39f). I en annan rapport undersökte Riksutställningar hur hbtq-perspektiv belyses i museernas utställningar, och det visade sig att museerna ofta arbetar med hbtq-fältet inom ramen för avgränsade projekt snarare än att integrera det i basverksamheten (Riksutställningar 2015).

En enkätundersökning som Kulturrådet gjorde om hur kulturverksamheter främjade och synliggjorde de nationella minoriteternas kultur och kulturarv under 2013 visade på brister: minoriteters kultur och kulturarv blev inte särskilt synliggjorda, och på detta område finns mycket mer att göra (Kulturrådet 2015). En undersökning gjord av DEA, föreningen för kvinnohistoriskt museum i Sverige, visar att det är männen och deras historia som dominerar museernas representation. Kvinnor utgör en minoritet i utställningarna och barn är sällsynta (Bergstedt & Åkare 2012). En annan rapport har visat att personer med funktionsnedsättning i princip är osynliga och orepresenterade i svenska museers gestaltning av olika tiders levnadsförhållanden (Chafik & Olsson 2012). Detta axplock av större och mindre rapporter från det senaste decenniet tyder på att mycket kan förbättras, och flera av dem föreslår också olika vägar till utveckling.

Till detta ska läggas den historiska komplexitet som en omfattande forskning inom bland annat historia, arkeologi, idéhistoria, etnologi och konstvetenskap har kunnat påvisa genom den stora

mängd ny kunskap om det förflutna som producerats under de senaste decennierna. Denna nya bredd och komplexitet i kunskapen om det förflutna får en starkt förändrande inverkan på de mot bakgrund av dagens kunskaper starkt förenklade berättelserna om till exempel Sveriges historia som exempelvis museer och uppslagsverk presenterade under det tidiga 1900-talet.

Kulturhistoriska museer i Sverige har ett mångfalds- och breddningsarbete framför sig. Det är viktigt att understryka att bakgrunden för detta arbete inte är någon dagspolitisk vilja till korrekthet. Bakgrunden är att museerna tidigare har varit för snäva och inskränkta i sin representation av världen och historien och detta baserat på äldre tiders begränsade kunskapsunderlag. De har helt enkelt inte haft någon grund för mera komplexa framställningar. En begränsad nationell grundberättelse där vissa människor med vissa egenskaper och roller dominerat har varit normen. De nya perspektiven på hur museer fungerar, de nya undersökningarna av vad de representerar samt de nya kunskaperna om historiens mångfald och komplexitet måste också få ta plats i museiverksamheten.

I den här boken vill vi fördjupa frågorna om mångfald, inkludering och exkludering genom att undersöka hur museer förhåller sig till nationen, till religion samt hur de representerar människor. Vi menar att empiriska, kvantifierande undersökningar är en användbar grund för mångfaldsarbetet. I arbetet för jämställdhet mellan män och kvinnor är det en självklarhet att räkna, mäta och jämföra såväl löner, sjuktal och uttag av föräldradagar som positioner i arbetslivet. På samma sätt kräver ett bredare och djupare jämlikhets- och rättighetsarbete på kulturområdet undersökningar av olika slag, och det är lika viktigt att mångfaldsarbetet inte stannar i bekräftandet av alltför enkla kategorier eller i ett simpelt räknande. Kategorier, siffror och procenttal behöver alltid tolkas och sättas i sammanhang. Empiriska, kvantifierande undersökningar kan vara en utgångspunkt för arbetet med att identifiera problematiska normer, som man sedan kan motverka genom att skapa representationer som inte förenklar mänsklig variation och mänskliga erfarenheter. Empiriska undersökningar kan också ligga till grund för ett organisationsutvecklande arbete.

Flera studier har visat att personalen vid svenska museer och andra kulturinstitutioner generellt är homogen i olika avseenden. Det är till exempel inte ovanligt att organisationer beskriver sig själva som en ”vit organisation” (Edström & Hyltén-Cavallius 2011:36ff). I rapporten *Kultur av vem? En undersökning av mångfald i den svenska kultursektorn* konstaterar Myndigheten för kulturanalys bland annat att andelen personer med utländsk bakgrund på kulturinstitutionerna är mindre än i samhället i stort och att detta är en tendens som förstärkts under det senaste decenniet (Myndigheten för kulturanalys 2015a). Mångfald i en organisation handlar om att arbeta för att en bredd av människor med olika bakgrund och erfarenheter ska vara närvarande. Om museernas personalsammansättning är alltför homogen kan rimligen inte en mångfald av erfarenheter och perspektiv lyftas fram i verksamheten på ett bra sätt. Vi ska dock inte utgå från att olika sociala och identitetsmässiga tillhörigheter eller anknytningar är avgörande för hur en människa presterar, tänker eller identifierar sig.

Filosofen Iris Marion Young poängterade i boken *Justice and the Politics of Difference* att frågan om representation behöver lyftas fram tydligare i diskussioner om ett rättvist samhälle, och kritiserade den moderna välfärdsstatens ensidiga fokus på rättvis fördelningspolitik. Utmaningen är enligt Young underordnade samhällsgruppers representation. Så länge sådana grupper inte är med där besluten tas och bedömningar görs kommer deras liv att styras av dominerande grupper som definierar normalitet och ett gott liv från sina egna begränsade perspektiv (Young 1990; jfr Pripp, Plisch & Printz Werner 2005).

Hur museer skapar samhälle genom representation

Begreppet *representation* har en vidare betydelse i ett museisammanhang än i vardagsspråket. Museer skapar enligt museologin mening i samhället genom att representera olika idéer, berättelser och perspektiv. En avgörande faktor i detta är också vem som representerar vem och vilka idéer för vilka. En utställning om exempelvis vikingatiden kan ju aldrig vara hela den faktiska vikingatidens verklighet i all sin bredd och komplexitet. I själva